

"ויתכלדו"

על משפחותם
לביית אבותם

היחוס, ולא למעקב אחר הנסיונות להשלמת החלוצות
החסרות ופירוט הדורות שביניהם, החל מרבי נתן
יחזקאל ועד מרן האר"י הק' זי"ע.

כמו כן, נוסף אי"ה — בשלהי המאמר — גם
השלמות ופרטים חדשים אודות רבי נתן יחזקאל
ומשפחתו, מתוך מקורות חדשים שהגיעו למדורינו
לאחר פרסום המאמר הקודם, ויתלדו 249, בעהשי"ת.

• • •

הטיבה ה' לטובים, אשר סייעו לנו בלב ונפש חפצה
בחקר תולדותיו של רבי נתן יחזקאל בכלל, ובמיוחד
בחקר הענף הפולני מבין צאצאי מרן האר"י הק' זי"ע,
מתוך מאמרים ורשימות שפרסמו בהזדמנויות שונות
בענין זה. ועל כולנה, רשימות מרן אדמו"ר מראדזין
שליט"א, רשימות הרב משה הלל מירושלים — בנו של
הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א — ראש ישיבת
אהבת שלום, רשימות מר יוסף שאינס מרחובות —
מבני בניה של משפחת סאנים מצפת. תשוח"ח להם.

פרק ראשון

רבי נתן יחזקאל מקוזניץ ויחוסו עד האר"י הק' זי"ע

א

היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע
ומחותנו רבי נתן יחזקאל

במאמר הקודם, הזכרנו את היות רבי נתן יחזקאל
מחותנו של היהודי הק' מפשיסחא זי"ע, אך לא פירטנו
שם מה טיבו של קשר מחותנות זו, וכיצד היה הדבר.
ובכן, רבי נתן יחזקאל השיא את אחת מבנותיו, עם חתנו
הגדול — הרה"ק רבי יהושע אשר מפריסוב זי"ע —
בנו של היהודי הק' זי"ע. אלא שלא עלתה להם שנה
מנישואיהם ל"ע, והמחותנים לא זכו לראות נחת משותף
מזיווג זה, מאחר שקרוב לשנה לאחר נישואיהם, נתאלמן
רבי יהושע אשר מזוגתו הראשונה — בתו של רבי נתן
יחזקאל — אשר שבקה חיים לכל חי עוד בטרם זכו לזרע
של קיימא רח"ל. רבי יהושע אשר נישא אז בשנית עם
זוגתו השני, וממנה ילדיו.

• • •

וכך מסופר מפי נכדו של היהודי הק' מפשיסחא זי"ע
ונינו של רבי יהושע אשר הנ"ל, ה"ה הגאון רבי אריה
מרדכי רבינוביץ — רב אב"ד דבני ברק, [בנו של רבי
יעקב אהרן רבינוביץ — אב"ד דק"ק אוסטרואא, בנו של
רבי אריה מרדכי רבינוביץ — אדמו"ר מפריסוב
בעיד"ק ירושלים, בנו של רבי יהושע אשר מפריסוב
זי"ע הנ"ל], , בהערה א' בהקדמת ספרו "כתר היהודי" על
הש"ס ושר"ע:

בעוד פחות משלושים יום, נעמוד בס"ד ביום חמשה
עשר בשבט, יום ראש השנה לאילנות, הוא היום שבו
מורגלים אנו לשנן את המשל הנפלא הזה, ממשלי חכמינו
הקדושים ז"ל — "דברי חכמים וחידותם" — במסכת
תענית דף ה' ע"ב.

"אמשול לך משל, למה הדבר דומה, לאדם שהיה
הולך במדבר, והיה רעב ועיף וצמא, ומצא איילן
שפירותיו מתוקין, וצלל נאה, ואמת המים עוברת
תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו, וישב בצילו.
וכשבוקש לילך, אמר: איילן איילן, במה אברכך? אם אומר
לך שיהו פירותיך מתוקין — הרי פירותיך מתוקין,
שיהא צילך נאה — הרי צילך נאה, שתהא אמת המים
עוברת תחתך — הרי אמת המים עוברת תחתך. אלא:
יהי רצון שכל נפישות שנוטעין מוכך יהיו כמוך". (ע"כ).
רישום שרשרת הדורות משול בפי הבריות לאילן.
עצי יוחסין, ענפי יוחסין, ויאלנות יוחסין. אי לך,
שומה עלינו לבחון גם בהיבט זה את ה"לקח טוב" מן
ה"משל ונמשל" הנ"ל. עלינו לבדוק קשר ושייכות בין
ה"משל למה הדבר דומה" לבין "אילנות יוחסין".

ואכן, כתבי היחוסין המצויים בינינו מאות, יסודם
ובנינם זהים להפליא למרכיבי האילן ופירותיו. ראש
וראשון — "פירותיך מתוקין". ה"ה צאצאיו ויוצאי
חלציו של ראש האילן המשפחתי, ולחילופין — שרשי
האילן ופירותיו — אבות וזקני המשפחות המעטירות
המרכיבות את האילן לגזעה ולענפיה.

"צילך נאה". אילנות היחוסין מלווים בסיפור חייהם של
בנים ובנות, בנים, בנים וגבונים, אהבי ה', וראי אלפים,
אנשי אמת, זרע קדש, בתי דברים, ומאירים את העולם
בתורה ובמנועים טובים ובכל מלאכת עבודת הבורא.
פירוט שמות בני המשפחה לדורותיהם ברשימות היחוסין,
מלווים ברישום תולדות ימי חייהם — "ימינו כצל",
וה"צל" — "נאה", כולם "נאים במעשיהם".

ברם, על מנת שנוכל אכן ליהנות מן הפירות, "לאכול
מפריה ולשבוע מטובה", עלינו להבטיח ולוודא שאכן
האילן ופירותיו וצילו — כולם כאחד יחד — יש להם
אמת המים" העוברת תחתיהם, דהיינו: "מקור" נאמן.
"מקור" מדויק. "מקור" ברור — ללא ספיקות וללא
השערות. [תיבת "מקור", פירושה: "מעין מים חיים",
דהיינו: "אמת המים"].

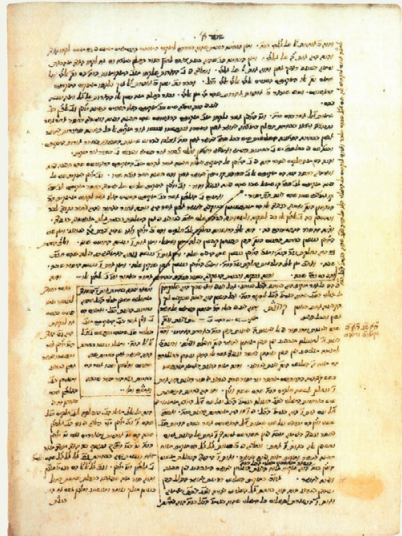
• • •

בפרק השני של המאמר הקודם, הבאנו פרטים חדשים
אודות משפחתו ותולדותיו של הרה"ק רבי נתן יחזקאל
מקוזניץ, הנודע גם בשם רבי יחזקאל מפשיסחא, אשר
היה מחותנו של היהודי הק' מפשיסחא זי"ע, ואשר אביו
— הגאון רבי שמחה מאוסטרובצה — היה בנו של
הגאון רבי נתן מדאבראמיץ בעל ה"שארית נתן", שהיה
בנו הגדול של הגה"ק בעל ה"פני יהושע" זי"ע.

כהשלמה — בעקבות המאמר הנ"ל — ברצוננו
להתמקד הפעם, במאמר שלפנינו, במסורת היחוסין
הנוספת של המשפחה, המוסרת על רבי נתן יחזקאל
שהוא היה מצאצאיו ומיוצאי חלציו של המקובל האלקי רבי
יצחק לוריא אשכנזי מצפת, ה"ה מרן האר"י הקדוש זי"ע.
את עצם המסורת הלזו, הזכרנו אמנם בעבר פעמים
רבות, אולם עד כה טרם התייחסנו למקורותיו של

לחקר היוחסין בישראל

נפתלי אהרן וקשטיין

כתב יד קדשו של הרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע

למשלוח תגובות, הארות והערות, בירו-
רים, "מגילות יוחסין", וכיוצא בזה, על פי
הכתובת דלהלן. לא נוכל להתייחס למכתבים
הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון.

המאגר העולמי לחקר היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד

פקס: 0765104905

דוא"ר: 0765104905@bezeqint.net

מצאצאי מרן האר"י הק' זי"ע שבפולין? (א)

אמתיים, כדי לעמוד ולברר האמת. וכן יהי רצון שיזכנו ה' יתברך להגות ולעסוק בתורתו האמת, ולהבין בה דברי אמת, ולהעמיד בנים ובני בנים הולכין בדרכי התורה והמצוות, זרע אמת, ויעסקו רק בדברי אלקים תורת האמת, ולא ימושו מפיהם יומם ולילה דברי אלקים אמת, ויעמוד לנו זכות אבותינו הק', וזכות המחבר, צדיקי אמת, כה דברי המו"ל — נכד המחבר — החותם במיצר י"ם, ומצפה לישועה, בהרב איש ה"י שליט"א. עכ"ל.

ג

סיכום דברי כותב היוחסין ב"שארית נתן"

על מנת להבין כראוי את השערות של המו"ל, שומה עלינו לסכם תחילה את הפרטים המרכזיים שאותם למדנו מדבריו. ובכך, בדבריו הוא מזכיר ארבעה דמויות מבני משפחת "סאגיס", ועוד שתי דמויות נספחות. ואלו הם: (א) ראש המשפחה — "הרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל". (ב) בנו של ר' משה — ה"ה "הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה סאגיס ז"ל". עליו הוא מציין שהוא היה רבם של שלשה מגאונים צפת, ה"ה: המהר"ט, בעל ה"מנשה חייא", ובעל ה"חן טוב". (ג) בנו האחד של ר' שלמה — ה"ה "הרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל". (ד) בנו הנוסף של ר' שלמה — ה"ה "רבינו יוסף סאגיס ז"ל". עליו הוא מציין שהוא היה רבו של בעל ה"חרדים". (ה) "האר"י ז"ל", אשר היה חתנו — אבי זוגתו — של ר' משה הנ"ל את ד'. (ו) "הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי משנות ז"ל", אשר היה חתנו — אבי זוגתו — של ר' שלמה הנ"ל את ג'.

● ● ●

בין הדברים הוא מציין גם מקורות לשניים מתוך ששת הפרטים הנ"ל. ראשית. מנין הוא למד שרבי משה סאגיס — הנ"ל את ד' — היה חתנו של האר"י ז"ל? על כך הוא מציין: "כמבואר בספר איתן האזרחי". אולם, למצער, הוא לא מציין מה בדיוק כתוב שם, וגם לא את מיקומו המדויק בספר. כמו כן, הוא גם מוסיף פרט נוסף על רבי משה זה, ולפיו, הוא "דיה מתגורר בק"ק לבוב". אבל הוא לא מציין את המקור לפרט מרכזי וחשוב זה. האם גם את הפרט הזה למד הכותב מדבריו של ה"איתן האזרחי" הנ"ל? בשלב זה, אין לנו תשובה על כך. הפרט השני שעליו הוא מציין מקור בדבריו, הוא, שאביו — רבי שלמה סאגיס — היה חתנו של "הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי משנות ז"ל". ומה המקור לכך? "כמבואר בספר 'חן טוב' פרשת בחוקתי".

ד

לתולדותיו של רבי שלמה סאגיס מצפת זי"ע

הגאון הק' רבי שלמה סאגיס מצפת הנ"ל, היה מגאוני הדור בימיו, ומלבד מה שנחשב לחריף ובקי בתורה, היה גם לאחד מגדולי חכמי ההוראה המובהקים, ובישיבתו הנודעת זכה להעמיד תלמידים מופלגים בתורה ובהוראה וידועי שם בדור שלאחריו. וזה לשון תלמידו הגדול — המהר"ש הנ"ל — בהקדמתו לספרו שו"ת מהרי"ט, "עד שהעיר ה' את רוחו, וה' אלקים צבקות שלחו, בבית מדרשו של שם, ונתן לו בביתו ובחומותיו יד ושם, הנה שכרו אתו ופעולתו כפול ומכופל, הלא הוא הרב הגדול מחודד ומפולפל, כמוהר"ר שלמה סאגיס זצ"ל, אשר עין כל אליו ישבר, והוא כמעין המתגבר, בנה אצלו ציון בדרך העיון, ותרב חכמת שלמה — עדות ביהוסף שמו — וה' עמו". בהמשך, מספר המהר"ש על פטירתו במגיפה במיטב שנותיו רח"ל. [ראה בספר "קורות היהודים בתורקיה וארצות הקדם", חלק ג' פרק ה', עמוד 280, המספר שם אודות רבי שלמה בן רבי יוסף (טעות, וצ"ל: משה) סאגיס — ה"ה הרב "המקובל", מגדולי מורי ההוראה ובעלי ישיבה, אשר יצאו משם רבנים גדולים, ומהנודעים שבהם הם הגאונים הק': רבי יוסף מטרנאני — המהר"ט, רבי חייא הרופא — בעל "מנשי חייא", ורבי טוביה דלוי — בעל "חן טוב". מחבר הספר מעתיק שם ממקורות שונים בשבחה של "הישיבה המהוללה" של רבי שלמה בצפת]. כאביו, הגאון המקובל רבי משה סאגיס מצפת זי"ע, שעסק רבות בתורת הקבלה, כך גם בנו — רבי שלמה סאגיס — אשר היה בקיא אף הוא בתורת הקבלה. וראה

שער ספר חכונות של האר"י הקדוש זי"ע

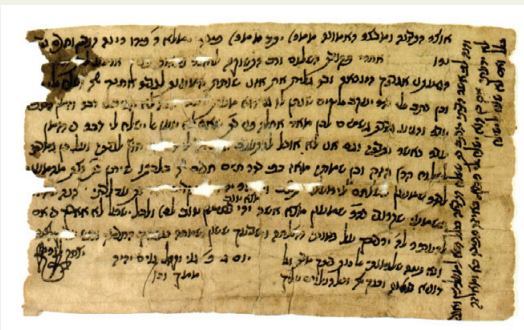
להאר"י זי"ע, כידוע דבר זה מבית האר"י ז"ל, אשר ממנה יצאה המשפחה במדינת פולין. ושמעתי, אשר הרב הגאון הצדיק מוהר"ר חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז, היה יודע לחשוב אותם בשמותם עד האר"י נ"ע. והיה הר"ר נתן יחזקאל נכדו מצד אמו".

● ● ●

וכאן, מוסיף המו"ל — רבי ישראל משה הנ"ל — ומעלה "השערה" משלו לפתרון תעלומת פירוט הדורות. ואלו דבריו שם בתוך סוגריים: "ולדעתי, נראה קצת, אשר הוא מהרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל, בן הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה סאגיס ז"ל, (רבו של המהר"ט ז"ל, והרב 'מנשי חייא', והרב בעל מח"ס 'חן טוב'), בן הרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל, ואחיו של רבינו יוסף סאגיס ז"ל, רבו של בעל 'חרדים', שהיה חתן האר"י ז"ל, כמבואר בספר 'איתן האזרחי', והיה מתגורר בק"ק לבוב. "והרב ר' שלמה סאגיס, היה חתן הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי משנות ז"ל, כמבואר בספר 'חן טוב' פרשת בחוקתי". ע"כ מתוך הסוגריים.

● ● ●

לאחר מכן הוא ממשיך וכותב שורת יוחסין נוספת: "והיה גם כן רבי נתן יחזקאל נכד לרבינו מוהר"ר מפראג ז"ל, ונעלם מאתנו איך". וכאן מסתיים מגילת היוחסין. [ובמאמר המוסגר, כדאי להעתיק גם את סיום דבריו שם, שבו הוא מספר על הדיוק בפרטים ובמקורות, וכן על מעלת וחשיבות ידיעת היוחסין. וז"ל: "כל אלו הדברים, העליתי אחר הדיוק היטב, ואין בודקין מן המזבח וכהונה ולמעלה", כי מבלעדי אלו ואלו אשר התחתנו הגאונים בגאונים אחרים שנשכחו ונסתרו מאתנו. כל זה ציינתי למען היות למשמרת למשפחתנו ולזרע, לדור דורות, והוא דבר אמת וברור, ובעזרת ה', מלבד הראיות אשר העליתי, נמצאים עוד הרבה חבילי ראיות על כל דברי, שהמה

כתב יד קדשו של האר"י הקדוש זי"ע

"בעת שהיה רבי נתן יחזקאל דר בפרשיסחא, היה לומד אצל אא"י רבינו היהודי הקדוש, והיה יוצק מים ושואב מימיו הנאמנים מפיו הקדוש זי"ע, ואח"כ היה בקאזניץ, ומביאו ב'שם הגדולים החדש' במערכת י', הרב מו"ה יחזקאל מקאזניץ, רב חסיד וקדוש, נכד הגאון בעל 'פני יהושע' זצ"ל, מחתנו של הגאון הקדוש היהודי זי"ע מפרשיסחא, כי אא"י הה"ק הר"ר יהושע אשר זצ"ל, הרב אב"ד פאריסאוו, היה חתנו של הגאון מו' (נתן) יחזקאל הנ"ל, כי אשתו הראשונה היתה בתו, ותיכף אחר הנישואין נחתה, ולא עלתה לה שנה, ונפטרה לעולמה, נ"ע".

עד כאן לשונו של הגאון רבי אריה מרדכי רבינוביץ הנ"ל, בהקדמת ספרו "כתר היהודי", לאחר שהוא מעלה שם השערה מעניינת, ולפיה, היה רבי נתן יחזקאל דנן תלמידו המובהק של זקינו "היהודי הקדוש" מפרשיסחא זי"ע, (זאת מלבד היותו תלמידו של המגיד מקאזניץ זי"ע וכפי שידענו עד כה), ושהוא זה שכתב את דברי תורתו שנדפסו עלי ספרו "כתר היהודי". על פי השערתו, הוא זה הכותב ר' יחזקאל אשר אליו מכוונים דבריו של המעתיק את תכריך כתב היד של חידושי תורת היהודי הק' זי"ע. וזה לשון המעתיק שם:

"אודה ה' בכל לבבי, על אשר עד כה עזרני, ככל אשר היה עם לבבי, לסיים זך ויושר מפעלי, במכתב ידי אשר העתקתי, אות באות, ודבר לא חסרתי מכל אשר היה לפני, וזאת מצאתי, זכיתי, וראיתי, בכתב יד הרבני המופלא והמופלא, החסיד ועניו, קדוש ישראל, מו"ה יחזקאל זצ"ל, אשר יצק מים ושואב מימיו הנאמנים, מפי הרב הגאון הגדול, נר ישראל, עמוד הימני, פטיש החוק, בוצינא קדישא, רבן של כל בני הגולה, ה"ה כבוד אדוננו מורינו הרב יעקב יצחק איש היהודי מן פרישיסחא זצ"ל זי"ע ועל כל ישראל, אמן. נעשה ונגמר מלאכתי ביום ב', פרשת נצבים, ח"י אלול שנת תקצ"ד לפ"ק, ופרט 'חדוה לישראל' לפ"ק. באתי על החתום, נאום הק' שמואל זינביל ברי"ש זצ"ל מפרשיסחא בור"ו" (ע"כ).

● ● ●

להשלמת פרטי הסיפור, נעתיק את מה שנשמר במסורת אצל כמה מצאצאי המשפחה, [נעתק מתוך גליון מיוחד שיצא לאור לקראת שמחת נישואין בבית ביאלא פשיסחא באשדוד, ובלשונם]. וכך מסופר:

"בעת נישואי אחד מיוצאי חציו של היהודי הק', ואשתו היתה מיוחסת דור עשירי להאר"י הק', לקח היהודי הק' זי"ע קודם החופה את מטהו, ויסמוך את ראשו על המקל, ובמצב זה נשתהה זמן רב, וישתוממו הנאספים מאד, ולא יבינו מה זה ועל מה זה. בין הנאספים, נכח גם תלמידו הגדול הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, ולא יכל עוד להתאפק, ההריב עוז ושאל את פי רבו על פשר מעשה זה, ולמה מופרעת השמחה.

ויאמר לו היהודי הק', הנה ידעת שדרך העולם שכל המחנותים יתאספו לבא לחתונה בשמחת צאצאיהם, ואפילו המחנותים שכבר נפטרו מגיעים להשתתף בחתונה, והיום הייתי מאוד שמח לבוא, ולזכות לראות את הק' האר"י ז"ל, אך כשהגיע זמן סמוך לחופה ועדיין לא ראיתיו, נתעורר ספק בלבי אם זה מפני עוונותי, שאיני ראוי לראותו, ועל כן נתתי פני על המטה ופשפשתי במעשי, ולבסוף, כשראיתי שאין חף מעונן ואין מצדי שום מניעה, הבנתי שהשידוך הזה אינו זיווג". (ע"כ).

ב

מסורת היחוס אל האר"י הק' זי"ע במקורות

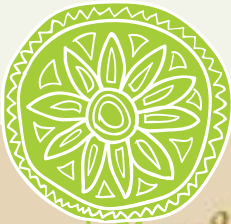
כאן, לאחר שקיבלנו את עדותו של היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע, על יחוסו של מחתנו — רבי נתן יחזקאל מקאזניץ — עד מרן האר"י הק' זי"ע, שומה עלינו ללבן ולברר את פשר היחוס הלזה, מה טיבו, ואם אנו יודעים את פירוט הדורות שביניהם, וכו'.

● ● ●

ובכן. במאמר הקודם, הזכרנו את הספר "שארית נתן" שנדפס לראשונה מתוך כתב היד בשנת תרנ"ז על ידי אחד מצאצאיו, ה"ה הגאון רבי ישראל משה בידערמאן זצ"ל. והנה, בסוף הספר, ערך המו"ל "כתב יוחסין" נרחב. ויצויין. ברשותו, העתק נוסף מ"כתב יוחסין" בכתב יד של המו"ל הנ"ל, ערוך בצורת מכתב, ובשינויים קלים מעט מהנוסח הנדפס שם.

ואלו הם דבריו של המו"ל שם, בחלקו האחרון של מגילת היוחסין, אודות היחוס המפואר הנזכר כאן: "וזקני מוהר"ר נתן יחזקאל זי"ל מקאזניץ — היה דור עשירי

"ויתילדו"

בספר "שבחי רבי חיים ויטאל" זי"ע מה שסיפר שם המוהר"ץ זי"ע אודותיהם ואודות עיסוקיהם בתורת הנסתר.

רבי שלמה סאגיס נשא בצעירותו את אשתו הראשונה, אשר ילדה לו בנים ובנות, ומהם – ידועים לנו – שני בנים, ה"ה – בנם **רבי יוסף סאגיס**, שנקרא כשם דודו הגדול – אחי אביו – הגאון הק' המקובל **רבי יוסף סאגיס מצפת**, ואחיו – בנם **רבי משה סאגיס**, שנקרא כשם אביו. ואחר פטירת אשתו הראשונה, "וישא אשה חדשה, אמנם לא נפל חלקו בנעימים, וכל ימיו חי בעוני ובמחסור כל, עד אשר נאלץ למשכן חפצי בתו וללוות כסף". עדות לכך, מצאנו בספרו של תלמידו – שו"ת **מהרי"ט** – הנזכר להלן בלשונו.

בשנת שמי"ז, "היתה מגפה בעיר, ותפל חללים רבים, ורבי **שלמה סאגיש** חלה, וימת, בעודנו במבחר שנותיו, ובטרם מותו קרא אליו איזה אוהביו, וסידר עניניו" וכו', וככל הכתוב בשו"ת **מהרי"ט** סימן כ"ד – שנעתק במלואה להלן בס"ד.

חידושי תורתו, כתביו, ופסקיו הרבים, של הגאון הק' **רבי שלמה סאגיס מצפת** זי"ע, אבדו. מעט מזעיר מחידושיו, מפורסם בין ספרי תלמידיו הגדולים הנ"ל. ומהם, בשו"ת המהרי"ט, ובספרי "חן טוב" ו"מעשי חייא", ועוד.

ה

הרה"ק רבי מרדכי משנות מצפת זי"ע

הרה"ק **רבי מרדכי משנות הנ"ל** – היה מגדולי חכמי צפת, ונזכר בתעודה שבגניה משנת ש"ב. יש והוא נקרא **רבי מרדכי משנות**, ולפעמים – **משנות**. וחד הוא. שם הכינוי "משנות", נקרא בשי"ן שמאלית, והתי"ו אינה מודגשת, כאשר ההיגוי הוא כמו "מיסנא'ס". [מסנות" – בהיגוי אשכנזי, "מיסנע'ס" או "מאסנע'ס"]. דהיינו, בנו או חתנו של מישוה שנקרא או כונה בשם או בכינוי – "מיסנא" או "מאסנא" או כל כיצא בזה וכל הדומה לו.

מצוה לפרסם את דברי הרה"ק **רבי ישראל נגארה איש צפת**, שחי בזמנו של מורן **האר"י** הק', ומחבר הפיוט המפורסם "י' רבון עלם" וכו', אודות **רבי מרדכי משנות**, [והזכרנו את הדברים בעבר, ראה במאמר 198 בס"ד]. דבריו נכתבו בספרו "כלי מחזיקי ברכה" – מובא ב"מדרש תלפיות" אות ב' ערך "ברכת המזון" – וזה לשונו: **"כבר ראיתי בזמננו, חכם גדול ומופלג בעושר ובזקנה, וגדול בחסידות, מוהר"ר מרדכי מסנות זי"ע, שנעברו אל ביתו שלשה חכמים גדולים לדבר מצוה, ומכ"לם – אבי מורי זי"ע, ודוה יושב על ברכיו, ופניו כלפי מעלה, וידיו פרושות, ומברך ברכת המזון. ומעומק כוונתו, לא שת לבו אל החכמים אשר באו אל ביתו, ולא הרגיש אם נכנס אדם. אחר שסיים הברכה, ואמר ברכה אחרונה על היין, קם על רגליו ואמר: בואכם לשלום, אל תשיתו עלי חטאת, תמחלו לי, שהייתי מדבר אל קוני לנוכח פה אל פה". עכ"ל** קדשו.

פרק שני

התהיות והספקות במקורות היוחסין

א

רבי משה סאגיס בספר "איתן האזרחי"

עתה, שומה עלינו לבדוק את המקורות מבפנים, בבחינת "נתיי ספר ונחזיו", ולהעתיק את לשונותיהם של ה"איתן האזרחי" וה"חן טוב", על מנת לבחון אותם היטיב ולראות מה בדיוק כתוב שם.

ובכן. עד כה לא מצאנו בכל הספר שו"ת "איתן

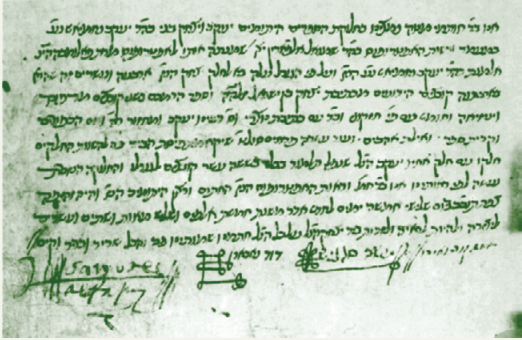
שער חיבורו של רבי חיים וויטאל זי"ע בכתב יד קדשו של בנו רבי שמואל וויטאל זי"ע

האזרחי" – מאת הגאון **רבי אברהם הכהן כ"ץ רפאפורט שרענציל פרנס ומנהיג וריש מתיבתא בק"ק לבוב** – כי אם במקום אחד בלבד, שבו הוא אכן מזכיר את שמו של **רבי משה סאגיס בנו של רבי שלמה סאגיס הנ"ל**. והוא, בחלקו השני של הספר, הנקרא "קונטרס אחרון", בביאוריו לתהלים, בפרק צד.

[הספר שו"ת "איתן האזרחי" שנדפס באוסטראה בשנת תקנ"ו, מלבד ייחודיותו בסגנונו המיוחד בהכרעת ההלכה ובפסיקותיו, הוא משמש גם כמקור חשוב לדברי ימי ישראל בתקופתו ולתולדות חכמי זמנו. חיבור נוסף מגאון זה, הוא הספר "נקי כפים" שנדפס בקראקא בשנת שנ"ח, המכיל את דרשת ה"בר מצוה" שלו, אשר דרש בבית הכנסת הגדול בקראקא. זכה ל"תורה וגדולה במקום אחד", ולא נזקק להתפרנס מהרבנות, ואף סיפק מהונו לתלמידים. נכדו, הגאון **רבי אברהם אב"ד דק"ק באהסלוב**, הוציא לאור את ספרו של זקנו, ובסוף הספר הוא כתב את יחוסו של זקנו המחבר].

וזה לשונו שם: "אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני, **שמעתי מוהאלוף מו' משה סאגיש זי"ע, ששמע מאביו מו' שלמה סאגיש, בשם הגאון מוהר"ר יצוריא, חמוי זי"ע, שהוא ע"ד שאמר, כי דוד המע"ה היה הרגל הרביעי מהמרכבה שלמעלה, ובשעה שחטא בבת שבע, היה מתירא דוד המע"ה שיוסר ממנו, לזה אמר אז אמרתי מטה רגלי, היינו, שנתמוטט רגלי מהמרכבה, אזי באותו פעם, חסדך ה' יסעדני, שגמל חסדו עמו, כאמור, וז"ש גם כן בשם הגאון האר"י זי"ע, על מה שאמרנו רז"ל כי לעתיד יתנו כוס של ברכה לברך לדוד המע"ה, אז יאמר דוד, אני אברך ולי נאה לברך, היינו, שלו נאה לברך, כאשר שהוא משלים המרכבה, עד כאן שמעתי".**

[עד כאן לשונו שם, ובהמשך הוא מוסיף על כך ביאור משלו. ואגב, בשולי אותו טור, תוך כדי ביאורו לפסוק ראשון שבפרק ק"ח בתהלים, הוא מזכיר את מנהגו של המוהרש"ל, וז"ל: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'... שילמדו תמיד, אף גם בהיותם בדרך, עם כל זה אשרי להם, שאף בדרך הולכים בתורת ה', ולא ימושו יום יום לפסוק וללמוד הלכה בכל יום, וכן שאיננו שנהג הגאון מוהרש"ל, שאף בהיותו בדרך היה אתו 'גמרא' שלמד בו בכל יום". עכ"ל].

פסק בית דין דצפת בחודש אדר שנת שכב - אחד הדיינים החותמים הוא רבי משה סאגיס
באדיבות מר יוסף שא נס סאגיס

אלא שעתה, לאחר שאנו רואים את לשונו המדוייק של ה"איתן האזרחי", מתעוררים לנו כמה ספיקות בעצם קביעת העובדות כפי שהבין אותם המו"ל של ה"שארית נתן". ראשית, מאן יימר לן **שרבי משה** הוא זה שהיה חתנו **של האר"י הק'?** ואולי אביו – **רבי שלמה** – הוא זה שהיה חתנו **של האר"י הק'?**

ויתירה מזו, אם נדייק יותר בלשוננו, ניתן גם להבין לכאורה, **שרבי שלמה** – אביו של **רבי משה** – היה אכן חתנו **של האר"י הק'** באחד מזוויגיו, אך לא בהכרח שבנו **רבי משה** נולד אכן מזוויג זה. שכן, הוא אינו מכנה את האר"י הק' "זקינו", כי אם "חותנו של אביו".

והעולה על כולנה. הן אמת שהגאון **בעל ה"איתן האזרחי"** התגורר בעיר "לבוב", אך מאן יימר לן שהשיחה עם **רבי משה סאגיס** היה בעיר מגוריו דווקא? ושמה לא דרך **רבי משה סאגיס** מעולם בעיר "לבוב", והם נפגשו במקום אחר כלשהו, ושם הוא שמע מפיו את החידוש בשם **האר"י הק'?**

אלא שלכאורה אין כאן מקום לכל התמיהות הללו, לאחר שאנו יודעים ממקור אחר את שם חותנו של **רבי שלמה אביו של רבי משה סאגיס**, ה"ה **רבי מרדכי משנות מצפת**, וכמו שהמו"ל מציין בשם הספר "חן טוב" [שנדפס בוונציה בשנת שס"ה], ואם הוא אינו חתנו **של האר"י הק'**, הרי שהכוונה היא אל בנו **רבי משה סאגיס**.

וזה לשון ה"חן טוב", [פרשת "בחוקותי", דף ר"ח, עמוד ב', שלהי טור ב'], "וכיון דאתא לידן, נימא ביה מילתא **ששמעתי ממורי הרב זל"ה**, **ששמע מחמוי, החכם השלם החסיד מוהר"ר מרדכי משנות זל"ה**, בפסוק זה". (ע"כ).

ומאחר שכלל הוא בדינו שבכל מקום שנזכר סתם "מורי" בספר זה, הכוונה לרבו המובהק **רבי שלמה סאגיס**, אם כן אפוא, למדנו מכאן **שרבי שלמה סאגיס** היה חתנו של **רבי מרדכי משנות**. מי הוא אם כן חתנו של **האר"י הק'** הנזכר ב"איתן האזרחי"? אמור מעתה, שהוא **רבי משה סאגיס**, ולא אביו – **רבי שלמה**.

ב

השוואת המסורות הנוספות על מגורי

בת האר"י בפולין

והנה, שלשה פרטים נוספים מצאנו שם בדבריו של המו"ל אודות היחס המשפחתי, פרטים שאותם הוא מעביר כמסורת משפחתית וודאית וברורה, ולא כהשערה בעלמא, ושומה עלינו לתת את הדעת גם עליהם. והם:

א. הוא מציין בוודאות שהיחס עובר דרך בתו של **האר"י הק' זי"ע**. ואם כי אין הוא מוסר לא את שמה של הבת, ולא את שם בעלה. אך בכל זאת, לדבריו, כך היא המסורת הברורה.

ב. פרט נוסף, שלמרות שהוא עצמו אינו יודע לפרט את היחס המשפחתי עד **האר"י הק'**, אך נמסר לו שהיה מי שידע לפרט את כל החוליות שבשושלת, שם אחר שם, דור אחר דור, עד תשלום העשרה דורות למעלה בקדוש – עד למורן **האר"י ז"ל**. והוא, הרה"ק **בעל ה"דברי חיים" מצאנא** זי"ע, אשר ידע לפרט את הדורות כולם.

ג. למרות שהוא לא יודע את פירוט הדורות למעלה בקודש, אך זאת הוא יודע, ואין הוא מציין את מקור הידיעה הזו, שהיחס הנשגב עובר דרך "אמו" של **רבי נתן יחזקאל מקוונניץ**, ולא דרך אבותיו. ומי היתה אמו? האשה הצדקנית מ' ויטל ע"ה, שהיתה בתו של הגאון **רבי יחזקאל מרגליות מאוסטרובצה וגרידינג**. אלא שאיננו יודעים מי מהם היה המיוחס, האם הסבא – **רבי יחזקאל** עצמו, או שמא זוגתו – ה"ה זקנתו של **רבי נתן יחזקאל מקוונניץ**. [ויציין, שאם אכן כנים דבריו, מסתבר לכאורה שהיחס עובר דרך "חותנו" של **רבי יחזקאל מרגליות מאוסטרובצה וגרידינג**, אשר איננו יודעים לעת עתה מי הוא זה ואיזה הוא, שכן, לאחר עיון בכל מה שידוע לנו ביחוסו של **רבי יחזקאל** עצמו, לא נראה שאי מי מאבותיו שלו היו מצאצאיו של האר"י הק' זי"ע, ואין כאן המקום להרחיב בכך].

ומה עניינו של **הרבי הק' בעל ה"דברי חיים"** לדעת את ייחס משפחתו של **רבי נתן יחזקאל מקוונניץ**? תשובה מעניינת על שאלה זו, מצאנו בסדר היוחסין שנדפס במצורף לספר "שומר שבת" של הגאון **רבי דוד לירא במאמסטרם** זי"ע.

שם, מספר כותב היוחסין, ה"ה מורן אדמו"ר מראדזין **שליט"א**, על משפחה נוספת בפולין שהתייחסה אף היא כצאצאיו של **האר"י הק'**. גשוא היוחסין שם הוא, **רבי יוסף זאב מטרניגראד**, שהיה מחותנו של **בעל ה"דברי חיים" מצאנא** זי"ע, כאשר בנו – הרה"ק **רבי דוד מקשאנוב** זי"ע, נשא בדיוגו האשון את הרבנית מ' עכסה גיטל ע"ה – בתו של ר' יוסף זאב.

גם כאן לא נשמר בדינו פירוט הדורות, אולם בכל

זאת נותר בידם פרט אחד וחשוב, והוא, שמה של בת ה**אר"י** הק' – אשר ממנה מוצא המשפחה, והוא – הרבנית מ' עכסה ע"ה.
[ומכאן, ככל הנראה, שמה של הרבנית מקשאנוב הנ"ל].

פרט זה נמסר לנו לראשונה בכתובים, בספר "מוצל מהאש", שנדפס בניו יורק בשנת תשט"ו, נראה שם בדף י"ג], ומשם לספר "ארזי הלבנון", שנדפס בירושלים בשנת תשכ"ז, [ראה שם בדף נ"ז].

על פי המסופר שם, זכה אביה של הרבנית מקשאנוב ע"ה – ה"ה הגביר החסיד המפורסם **רבי יוסף זאב מטארניגראד** הנ"ל – ל"תורה וגדולה במקום אחד", למעלה מראשותיו, היתה תלויה "טבלה של זהב", שעליו היה חקוק סדר יחוּסו למעלה בקודש, דור אחר דור – דור ישי – עד לבתו של מורן ה**אר"י** הק', ה"ה הרבנית הצדקנית מ' עכסה ע"ה, שבאה מארץ ישראל לפולין.

מסתבר אם כן, שהיי קשרי משפחה קרובים ביותר, בין משפחת **רבי יוסף זאב מטארניגראד** לבין משפחת **רבי נתן יחזקאל מקוניניץ**, ומכאן – ככל הנראה – ידע הרבי הק' **מצאנו** למנות לבני המשפחה את סדר יחוסם עד ה**אר"י** הק' זי"ע.

-
-
-

המו"ל, לא ידע ככל הנראה את כל הידיעות הללו, שכן, לולא כן הוא היה מציין גם פרטים חשובים אלו בדבריו.
הן את שמה של בת ה**אר"י** הק' – ה"ה הרבנית מ' עכסה ע"ה, והן את שמה של הרבנית מקשאנוב – הרבנית מ' עכסה גיטל ע"ה – הקרויה ככל הנראה בשמה של הרבנית הנ"ל.
ותירה מזו.
הרי גם אצל משפחתו של **רבי נתן יחזקאל** מצאנו את השם "עכסה", אך לא במשפחת "אמו", כי אם במשפחת "אביו".
ואם הפרט השלישי הנזכר למעלה, שהיחוס עובר דרך "אמו", אינו מתוך "ידיעה", כי אם מתוך "השערה" בלבד, יתכן שהמו"ל היה משנה את "השערותיו", והוא היה מעביר אותה למשפחת "אביו" ולא למשפחת "אמו".

שכן, אחת מבנותיו של הגאון **רבי שמחה הלוי אב"ד דק"ק סלונים**, היה שמה מ' עכסה ע"ה, והיא היתה אשת הגאון **רבי יוסף קצנצ'נבוגן מבריסק**.
ורבי שמחה הלזה היה אחיו של הגאון **רבי משה מאיר הלוי אב"ד דק"ק דאבראמיץ**, אבי אמו של הגאון **רבי שמחה מאומטרויבצה**, אביו של **רבי נתן יחזקאל מקוניניץ** דנן.

ג

הידיעות החדשות על משפחת סאגיס

בעקבות הספקות והמבוכות שהתעוררו לנו במקורות השערותו של המו"ל של ה"שארית נתן", יצאנו לתור אחר המידע הקיים אודות **רבי משה סאגיס** ואביו **רבי שלמה סאגיס**.
ומה מתברר? **רבי משה סאגיס** **אכן לא** היה **חתנו של ה**אר"י** הק'**, אביו – **רבי שלמה סאגיס** – הוא זה שהי' **חתנו של ה**אר"י** הק'**.

אלא שכאמור בפרק הקודם, הרי שני זיווגים היו לו לרבי שלמה, ונמצא, שרק אחת מגשותיו היתה בתו של ה**אר"י** הק' זי"ע.
ובת מי היתה זוגתו השני?
אם נקבל את ההנחה שבכל פעם שנכתב "מורי" בספר "חן טוב" הנזכר למעלה, אכן הכוונה אל **רבי שלמה סאגיס** דנן, הרי אנו יכולים ללמוד משם, שבאחד מזיווגיו היה **רבי שלמה** חתנו של הרה"ק **רבי מרדכי משנות מצפת** זי"ע.

-
-
-

בקובץ "מקבציאל", כרך ל"ט, (שנת תשע"ג), עמודים תרצ"א-תש"ל, נדפס מאמר נרחב, ובו, רשימת "גלגולי קצת אנשי דורינו זה" למורינו **רבי חיים וויטאל** זי"ע.
המאמר, שנכתב ונערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב **משה הלץ הנ"ל**, הוא חלק מתוך ספרו המורחב – "גורי האר"י" – אשר עודנו בכתובים.

שם, נדפסה מחדש רשימתו הנודעת של **רבי חיים וויטאל** זי"ע, כשהיא מוגהת ומתוקנת היטב על פי כתבי יד חדשים.
ושם נזכרים שלשת ילדיו של ה**אר"י** הק' זי"ע, הלא המה, בתו, וחתנו – **רבי שלמה סאגיס** – הנ"ל, וכן שניים מבניו.
באותיות ח' וט', נזכרים שני הבנים, ה"ה, "הר' **שלמה לוריא** – בן מורי זל"ה"ה – הוא משורש עשהאל.
ואחיו – **משה לוריא נ"ע** – היה משורש ר' כרוספדאי".
ובאותיות מ"ב ומ"ג נזכרים חתנו ובתו של ה**אר"י** הק', ה"ה **רבי שלמה סאגיס** וזוגתו הראשונה.
"הר' **שלמה סאגיש** – נשמת ר' מאיר, ולכן הוא חריף גדול.
ואשתו – בת מורנו – היא נשמת ברוריה, אשת ר' מאיר". ע"כ.

-
-
-

כאן למדנו, ש**רבי שלמה סאגיס** הוא שהיה חתנו של ה**אר"י**, ולא בנו רבי **משה סאגיס**.
ולא עוד, אלא שכפי שראינו לעיל, היו לו ל**רבי שלמה** שני זיווגים, וכדברי תלמידו הגדול – הגאון **רבי יוסף ב"ר משה מטראני** – המהרי"ם זי"ע, [בספרו אות מהרי"ט, חלק א', שאלה כ"ד], שנעתק במלואה להלן, שבו הוא מספר על מה שציווה רבו **רבי שלמה סאגיס** קודם פטירתו, לאשתו השניה, על

שער הספר חן טוב - לתלמידו של רבי שלמה סאגיס - שבו נזכר רבי מרכי משנות כחותנו של רבו

אודות בנו **רבי יוסף** אשר נולד לו מאשתו הראשונה.

נמצא, שהיו לו שתי נשים.
הראשונה, זו שנפטרה בחייו, שהיתה אמו של **רבי יוסף סאגיס**, והשני, זו שנפטרה מעט לאחר פטירתו של **רבי שלמה**.

-
-
-

ומי היתה אמו של **רבי משה בן רבי שלמה סאגיס** – זה הנזכר בשו"ת "איתן האזרחי" – ואשר משוער על ידי המו"ל של ה"שארית נתן" כאחד מראשי משפחתו?
האם זו שהיתה בתו של ה**אר"י** הק' זי"ע?
או שמא זו שהיתה בתו של **רבי מרדכי משנות מצפת**?

ובכן.
עד כה נרשם בוודאות, שאמו של **רבי משה** היתה בתו של **רבי מרדכי משנות מצפת** זי"ע, ולא בתו של ה**אר"י** הק'.
הדברים נרשמו על ידי הרב **משה הלץ הנ"ל**, הן בדברי ה"מבוא" למאמרו הנ"ל, והן בהערותיו המורחבות שם, כאשר הוא מאריך שם בתולדותיו של הגאון הק' **רבי שלמה סאגיס** – חתנו של ה**אר"י** הק', ובכירור יחוסו וקורותיו.

ברם, כל זה נכתב על ידו קודם שהגיעו לידי מקורות חדשים וכתבי יד נוספים, כאשר בעקבותיהם חזר בו הר"מ הלל ממסקנותיו, ואף זיכה אותנו בלונ"ח לפרסם את הדברים כאן במדורנו, כהזדמנות ראשונה על ידו לתקן את הדברים שנכתבו שם במאמר, עוד בטרם צאת ספרו "גורי האר"י" לאור עולם.

דהיינו, למרות שתחילה סבורים היינו שרק הבן הגדול, **רבי יוסף סאגיס**, הוא בלבד נולד לאביו **רבי שלמה** מזוגתו הראשונה, זו שהיתה בתו של ה**אר"י** הק', וכמו שמשמע כן בכמה וכמה מקורות, [ראו לדוגמא בספר "קורות היהודים בתוריקה" שהזכרנו למעלה, ועוד רבים כיצא בן, ברם, כיום אנו יודעים בבירור, מתוך המקורות המחדשים וכן"ל, ששני הבנים של **רבי שלמה סאגיס**, הן **רבי יוסף סאגיס**, והן **רבי משה סאגיס**, שניהם נולדו לו ל**רבי שלמה** מזוגתו הראשונה – זו שהיתה בתו של ה**אר"י** הק'.

ד

צוואת רבי שלמה לאשתו השניה אודות בן אשתו הראשונה

מעתה, מדוייק אם כן לשונו של **בעל ה"איתן האזרחי"**, הכותב: **שמעתי מהדא"לון מו' משה סאגיש זי"ל, ששמע מאביו מו' שלמה סאגיש, בשם הגאון מהר"י לוריא, חמיו זי"ל. דהיינו, שהוא נפגש עם "נכדו" של ה**אר"י** הק', ולא עם "חתנו".**
ה"ה **רבי משה סאגיס** – בן בתו של ה**אר"י** הק'.
אלא שמעתה נפלו החלקים העיקריים מהשערותיו של המו"ל של ה"שארית נתן".
ראשית, אין לנו כאן ידיעה על "בתו" של ה**אר"י** הק' שירדה לפולין, כי אם על "נכדו" בלבד, ה"ה **רבי משה בן רבי שלמה סאגיס**.

וגם אם נתעקש ונקבל בכל זאת את השערות, ונותיר לעת עתה את **רבי משה סאגיס** בין ראשי המשפחה, אולם מעתה אין משפחתו מיוחסים דרכו אל הרה"ק **רבי מרדכי משנות מצפת**, שהרי הוא היה חותנו השני של אביו – **רבי שלמה סאגיס**, ואילו בנו – **רבי משה סאגיס** – הרי לא נולד לו מבתו של **רבי מרדכי**, כי אם מבתו של ה**אר"י** הק'.

-
-
-

והיה כי ישאל השואל, ושמה היתה בתו של ה**אר"י** הק' זוגתו השניה של **רבי שלמה סאגיס**, והיא ירדה לפולין לאחר פטירת בעלה?
אף אנו נשיב לו, שבין אשתו הראשונה ובין אשתו השניה לא ירדו לפולין, והם חיו עם **רבי שלמה סאגיס** עד אחרית ימיו, ואף זוגתו השני' נפטרה

מעט אחר פטירתו של **רבי שלמה** בדמי ימיו.

וכן מסופר אודותיהן בספר תשובותיו של תלמידו הגדול של **רבי שלמה סאגיס** – ה"ה הגאון הגדול **רבי יוסף ב"ר משה מטראני** – המהרי"ם זי"ע, [ספר שו"ת מהרי"ט, חלק א', שאלה כ"ד], וז"ל:

"בהתאסף ראש שבטי ישראל אל עמיו, הוא מורינו הרב המופלא מוהר"ר **שלמה סאגיש זי"ל**, בשעת מיתתו, ציוה וסידר עניינו כדרך כל הארץ, ובכלל דבריו אמר, וזה לשונו, ואני מחלה את פני אשתי תמ"ב נתי'בורך מינשים ב'אהל], שהשלשלת אשר לי ממושכנת ביד פלוני, על חמישים פרחים, שתפדה אותה, ותתן אותה לבני הרב ר' יוסף, ואף על פי שאני יודע שאין לה כתובתה, וגם פחות הרבה, אני מבקש ממנה דרך רצוי, שתתן השלשלת הנוכר לבני, יען זאת השלשלת היתה מקודם **לאמו**, ומובטח אני בה שתעשה כן, עד כאן לשונו, ואחר זמן מועט **שנח נפשו של הרב זי"ל, מותה אלמנתו**, ולא נשבעה שבועת אלמנה, ונחלקו חכמים בדבר..." עכ"ל.

ולסיכום, גם אם נניח שהפגישה של **רבי משה סאגיס בן בתו של ה**אר"י** הק'** עם **בעל השו"ת "איתן האזרחי" מלבוב**, התקיימה אכן בפולין, בעיר "לבוב", בכל זאת, ברור לנו עתה, שאין הוא בנה של אותה הבת שירדה מארץ ישראל לפולין, ואשר על פי מסורת משפחת מחותנו של ה"דברי חיים" **מצאנו** זי"ע היה שמה מ' עכסה ע"ה, ואם כן, קרוב לוודאי שאין הם צאצאיו של **רבי משה סאגיס**.

ה

משפחת סאגיס עקרו לפולין או לתורכיה?

בפרק הקודם, ראינו את מה שמציין המו"ל של ה"שארית נתן" על אודות **רבי משה סאגיס**, שהוא "דיה מתגורר בק"ק **לבוב**".
הוא לא מציין את המקור לפרט מרכזי וחשוב זה, ועל כן תמהנו, האם גם את הפרט הזה למד הכותב מדבריו של ה"איתן האזרחי" הנ"ל?

בשלב זה, אין לנו תשובה על כך, ואין אנו יודעים מנין הוכיח המו"ל שמקום מגוריו של **רבי משה בן רבי שלמה סאגיס**, [זה שאנו יודעים עתה שהוא היה בן בתו של ה**אר"י** הק' זי"ע, ושהוא לא היה בן בתו של **רבי מרדכי משנות מצפת**, ולא כדברי המו"ל שם], היה אכן בעיר "לבוב", כאשר מכאן הפתח המרכזי להשערותו – שמא ואולי הוא זה שהיה ראש משפחת הענף הפולני של צאצאי ה**אר"י** הק' זי"ע.

ותירה מזו.
לאחר העיון במקורות, מתברר שאכן – ככל הנראה – גם פרט זה אינו בר קיימא, וכלל לא ברור לנו ש**רבי משה סאגיס** אכן עבר לגור בפולין.
שכן, אנו מוצאים אותו, ואת צאצאיו, ועוד רבים מבני משפחתו, שהם עברו כולם להתגורר בתורכיה, והתיישבו שם בעיר "ברוסא".

הם השתרשו היטב בעיר זו, ושם קבעו את מגוריהם הם וצאצאיהם, עד עצם היום הזה.
אחד מצאצאי המשפחה העניפה שהתיישבו שם בתורכיה, היה גם **רבי ניסים יוסף סאגיס**, שנולד שם בעיר ברוסא שבתורכיה בשלהי שנת תרנ"ד.
בשלהי שנת תרפ"ה, עלה ר' ניסים יוסף לארץ הקודש, יחד עם קבוצה גדולה ממעריציו שמנתה י"ח משפחות, ובהוראתו ובהדרכתו התיישבו כולם ב"באר יעקב", ושם הוא היה להם לרב ולמורה צדק.
לפרנסתו, הוא רכש לו שם נחלת שדה וכרם, וממנה היתה פרנסתו מצויה בשפע בחסדי ה'.

על פי מסורת אבותיהם, הם מבני בניו של נכדו של ה**אר"י** הק' – מבתו שנישאה ל**רבי שלמה סאגיס** – ה"ה הגאון **רבי משה סאגיס**, אשר – לדבריהם – ירד מצפת שבארץ הקודש לברוסא שבתורכיה, והוא ראש משפחתו של **רבי ניסים יוסף סאגיס מ"באר יעקב** הנ"ל.

-
-
-

והנה מצאנו עדות וחזיוק למסורת הנ"ל, מפיו של הגאון הנודע **רבי יהודה דיווין** זי"ע, אשר ביקר בעיר ברוסא שבתורכיה הנ"ל בחודש מנחם אב שנת ה"א תפ"ח, בשליחותם של חכמי ארץ ישראל, וכמו שכותב בספרו הגדול – שו"ת "חוט המשולש" – שנדפס בקושטנד-יטא בשנת תצ"ט, בחלק התשובות, סימן ג', וזה לשונו: "להיות דבחודש מנחם שנת התפ"ח, הלכתי בשליחו-תיהו דרבנן, תקיפי ארעא דישראל, **לעיר ברוסא יע"א**, ושם הראני **נכדו של הרב המובהק כמוהר"ש סאגיס זל"ה**ה', ספר כתיבות מהרב הנזכר, ושם ראיתי על ענין התרנגולות הטיפילי"ש, ולהיות שכבר קודם בואי שם הדפסתי קונטרסים של זבחי שלמים מהלכות שחיטה ובדיקה ולמען יעמוד ימים רבים העליתי אותו בקן קולמוסא וזה הלשון אשר בא לפני". (ע"כ).

הנה לנו עדות חיה על פגישתו עם אחד מבני בניו של **רבי שלמה סאגיס** – בני בנו **רבי משה סאגיס** דנן, הלא הוא אחד מן שלשת האחים – בניו של **רבי משה** – הנודעים לנו בשמותיהם, ה"ה, **רבי שמואל סאגיס** – שהיה אז בברוסא – וכוונה "הרב המובהק", או אחיו – **רבי אברהם סאגיס**, או שמא הכוונה אל האח הנוסף – ה"ה **רבי שלמה סאגיס**.

תוספת לגליון ה**מודיע** ג' בשבט תשע"ח – ל"א